

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2017 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ**

09/06/2017

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΑ ΎΣΜΑ

ΤΣΙΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ - ΠΑΠΠΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΛΙΛΑ ΔΗΜΑΚΗ, ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ,
ΖΩΓΡΑΦΕΝΙΑ ΘΕΟΧΑΡΗ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ Σ. ΠΑΠΠΑ**

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος, Πρωταγόρας 322d-323c

Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἷ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς —εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι— ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς ἢ μὴ εἶναι πόλεις. Αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία. Ἴνα δὲ μὴ οἷη ἀπατᾶσθαι ὡς τῶ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον. Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἦν μὴ ἐστίν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὁ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ὦσιν ἐάντε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς...ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις».

Στις ἄλλες δηλαδή ικανότητες, ὅπως ακριβῶς εσύ λες, ἐάν κάποιος ισχυρίζεται ὅτι εἶναι ικανός αὐλητῆς, ἢ (ικανός) σε οποιαδήποτε ἄλλη τέχνη, στην οποία δεν εἶναι, τον περιγελοῦν ἢ αγανακτοῦν, και οι συγγενεῖς του τον πλησιάζουν και τον συμβουλεύουν με τη σκέψη ὅτι εἶναι τρελός. Στη δικαιοσύνη ὅμως και στην ἄλλη πολιτικὴ ἀρετῇ, και αν ἀκόμα γνωρίζουν για κάποιον ὅτι εἶναι ἀδικός, αν αὐτός ο ἴδιος λέει την ἀλήθεια ἐναντίον του εαυτοῦ του μπροστά σε πολλούς, πράγμα το οποίο στην πρώτη περίπτωση θεωροῦσαν ὅτι εἶναι σωφροσύνη, το να λέει δηλαδή κανεὶς την ἀλήθεια, σ' αὐτή την περίπτωση (το θεωροῦν) τρέλα, και ισχυρίζονται ὅτι ὅλοι πρέπει να λένε ὅτι εἶναι δίκαιοι, εἴτε εἶναι εἴτε ὄχι, διαφορετικά (ισχυρίζονται) ὅτι εἶναι τρελός αὐτός που δεν προσποιεῖται ὅτι κατέχει τη δικαιοσύνη, γιατί, κατὰ τη γνώμη τους, εἶναι ἀναγκαῖο ο

καθένας να μετέχει με οποιονδήποτε τρόπο σ' αυτή, διαφορετικά (είναι αναγκαίο) να μη συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ανθρώπους.

ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΑΥΣΜΑ

ΣΠΟΙΝΑ

B1. Με βάση ποια αποδεικτικά στοιχεία ο Πρωταγόρας προσπαθεί στη β' παράγραφο του διδαγμένου κειμένου να θεμελιώσει τη θέση του ότι «ήγουνται πάντες άνθρωποι πάντα άνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε και τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς».

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Πρωταγόρας για να αποδείξει τη θέση του σχετικά με την καθολικότητα της πολιτικής αρετής προβαίνει στη συγκριτική εξέταση δύο παραδειγμάτων από την αθηναϊκή κοινωνία.

Το πρώτο αναφέρεται στη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στους ειδικούς σε έναν τομέα, σε έναν αυλητή, και το δεύτερο στη στάση της απέναντι σε έναν πολίτη και στη σχέση του με τη δικαιοσύνη.

Η διαφορετική στάση της κοινής γνώμης στις δύο περιπτώσεις είναι επαρκής λόγος για τον Πρωταγόρα για να πείσει τον Σωκράτη και το ακροατήριό του για τον καθολικό χαρακτήρα της πολιτικής αρετής. Αυτό αποδεικνύεται από τη φράση του Πρωταγόρα: «τόδε αὖ λαβέ τεκμηρίον».

Οι Αθηναίοι απορρίπτουν και περιγελούν έναν πολίτη ο οποίος διατείνεται ότι έχει ειδικές γνώσεις σε έναν τομέα, ενώ δεν έχει, δηλαδή περιγελούν όποιον δεν διαθέτει στοιχειώδη αυτογνωσία. Συνεπώς, όσον αφορά την ικανότητα ή τις γνώσεις σε κάποια τέχνη, επαινείται το να λέει κανείς την αλήθεια, διαφορετικά η κοινή γνώμη τον καταδικάζει.

Το δεύτερο παράδειγμα με το οποίο τεκμηριώνει την αποδεικτέα θέση του είναι ότι όσον αφορά τη δικαιοσύνη και γενικότερα την πολιτική αρετή, θεωρείται σωστό να λένε όλοι ότι είναι δίκαιοι ακόμα κι αν δεν είναι. Δηλαδή, η κοινή γνώμη της Αθήνας αποδέχεται ότι ο καθένας είτε είναι δίκαιος είτε όχι πρέπει να υποστηρίζει ότι είναι δίκαιος ή τουλάχιστον να φαίνεται δίκαιος. Η στάση αυτή φανερώνει ότι οι Αθηναίοι είχαν εδραιωμένη την αντίληψη ότι η κοινωνική συνύπαρξη των ανθρώπων δεν συμφωνεί με την αδικία, η οποία σε τελική ανάλυση διασπά τη συνοχή της κοινωνίας και ότι δεν υπάρχει άνθρωπος που τουλάχιστον δεν καταφάσκει στη δικαιοσύνη.

B2. «ἐν δὲ δικαιοσύνη...ἐνταῦθα μανίαν»: Γιατί θεωρείται «τρελός», κατά τον Πρωταγόρα, όποιος δέχεται ότι δεν κατέχει τη δικαιοσύνη και την άλλη πολιτική αρετή;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η κοινή γνώμη της Αθήνας αποδέχεται ότι ο καθένας είτε είναι δίκαιος είτε όχι πρέπει να υποστηρίζει ότι είναι δίκαιος ή τουλάχιστον να φαίνεται δίκαιος. Η στάση αυτή φανερώνει ότι οι Αθηναίοι είχαν εδραιωμένη την αντίληψη ότι η κοινωνική συνύπαρξη των ανθρώπων δεν συμφωνεί με την αδικία, η οποία σε τελική ανάλυση διασπά τη συνοχή της κοινωνίας και ότι δεν υπάρχει άνθρωπος που τουλάχιστον δεν καταφάσκει στη δικαιοσύνη. Ακόμα και ένας άδικος άνθρωπος είναι σε θέση να ξεχωρίσει μια δίκαιη από μια άδικη πράξη. Αυτό σημαίνει ότι διαθέτει στοιχεία δικαιοσύνης μέσα του, που όμως δεν έχουν καλλιεργηθεί επαρκώς, ώστε να τον αποτρέψουν από την τέλεση μιας άδικης πράξης. Ακόμα, το να ομολογεί κάποιος δημόσια την αλήθεια, ότι δηλαδή είναι άδικος, θεωρείται παραφροσύνη («ἐνταῦθα μανίαν»), διότι:

- Θα έρθει αντιμέτωπος με ποινές.
- Θα αμαυρωθεί η δημόσια εικόνα του. Κανένας λογικός άνθρωπος δε θέλει να του συμβεί αυτό.

Στο σημείο αυτό φαίνεται η διεισδυτική σκέψη του Πρωταγόρα, γιατί διεισδύει στη νοοτροπία των ανθρώπων και παρατηρεί ότι δεν τους ενδιαφέρει το τι είναι σωστό ή τι πρέπει να κάνουν, αλλά το τι τους συμφέρει να κάνουν. Δηλαδή δεν τους ενδιαφέρει η πραγματική τους εικόνα, το *είναι*, αλλά το *φαίνεσθαι*, η εικόνα που συνάδει με τα προβαλλόμενα κοινωνικά πρότυπα και το κοινώς αποδεκτό αξιακό σύστημα. Συνεπώς, το συμβατικό αίσθημα δικαίου αφορά όλους τους πολίτες, διαφορετικά θέτουν τον εαυτό τους έξω από το κοινωνικό σύνολο και υφίστανται οτιδήποτε συνεπάγεται αυτή τους η στάση.

B3. Αφού μελετήτην πολιτική αρετήσετε το απόσπασμα «Οὕτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα...τούτου αἰτία» και το παρακάτω μεταφρασμένο κείμενο, να απαντήσετε στο ερώτημα: πώς συσχετίζει την πολιτική αρετή ο Πρωταγόρας και πώς ο Σωκράτης με τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των Αθηναίων στον δημόσιο βίο τους;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Πρωταγόρας θεωρεί πως οι Αθηναίοι όταν κάνουν συνέλευση για ένα ειδικό θέμα «τεκτονικῆς ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς», επιτρέπουν μόνο σε λίγους να δίνουν συμβουλές γι' αυτό. Αν κάποιος επιχειρήσει να μιλήσει χωρίς να είναι γνώστης, δεν τον ανέχονται. Όμως, όταν η συζήτηση αφορά την πολιτική αρετή, επιτρέπουν στον καθένα να εκφέρει άποψη, με την αιτιολογία ότι όλοι διαθέτουν την πολιτική αρετή, διαφορετικά δεν ανήκουν στην πόλη.

Ομοίως ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι όταν οι συμπολίτες του θίγουν ένα τεχνικό ζήτημα «οικοδομία, ναυπηγική» επιτρέπουν μόνο στον επαίοντα να εκφράσει άποψη με την αιτιολογία ότι επειδή οι τέχνες αυτές θεωρούνται διδακτές μπορεί κάποιος να τις κατακτήσει με την κατάλληλη μέθοδο. Αντίθετα, σε ζητήματα που αφορούν το δημόσιο βίο ο καθένας μπορεί να εκφέρει γνώμη ανεξάρτητα από την προέλευσή του και κανένας δεν κατηγορείται γι' αυτό.

Η διαφορά των δύο ομιλητών έγκειται στο ότι ο μεν Πρωταγόρας θεωρεί ότι η πολιτική αρετή είναι έμφυτη και τη διαθέτουν όλοι οι πολίτες, ο δε Σωκράτης πιστεύει ότι η πολιτική αρετή δε διδάσκεται, γι' αυτό και κανένας δε χλευάζει όποιον επιχειρήσει να εκφέρει τη γνώμη του για θέματα που αφορούν την πολιτική ζωή.

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω θέσεις, τη λέξη Σωστό, αν είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν είναι λανθασμένη:

α. Σ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

β. Λ

ΕΝΔΥΣΜΑ
ΤΣΙΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ - ΠΑΠΠΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

γ. Σ

δ. Σ

ε. Λ

B5. α. Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας τις αρχαίες ελληνικές λέξεις της στήλης Α με τις ετυμολογικά συγγενείς νεοελληνικές λέξεις της στήλης Β.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ἴωσιν - εισιτήριο

δει - ένδεια

ἀνέχονται - έξη

ειδῶσιν - συνείδηση

B5.β. Για καθεμία από τις τρεις παρακάτω υπογραμμισμένες λέξεις να γράψετε μία πρόταση στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη (σε οποιαδήποτε πτώση, αριθμό ή γένος) θα χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἦ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλής»

- Η κατάκτηση της αυτογνωσίας θεωρείται μία από τις σημαντικότερες αρετές.
- Ο λόγος που αναβλήθηκε ο αγώνας ήταν οι ακραίες καιρικές συνθήκες.
- Οι δημιουργικές ενασχολήσεις συντελούν στην ψυχοδιανοητική ανάπτυξη του ατόμου.

Αδίδακτο κείμενο

Ισοκράτους, Φίλιππος, 26-27 (έκδ. Teubner)

Ἐπειδὴν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῆ τῆς τε δόξης τῆς τοῦ λέγοντος καὶ τῆς φωνῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων, ἔτι δὲ τῶν καιρῶν καὶ τῆς σπουδῆς τῆς περὶ τὴν προᾶξιν, καὶ μηδὲν ἢ τὸ συναγωνιζόμενον καὶ συμπεῖθον, ἀλλὰ τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται καὶ γυμνός, ἀναγινώσκη δὲ τις αὐτὸν ἀπιθάνως καὶ μηδὲν ἦθος ἐνσημαινόμενος ἀλλ' ὥσπερ ἀπαριθμῶν, εἰκότως, οἶμαι, φαῦλος εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀκούουσιν. Ἄπερ καὶ τὸν νῦν ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψειε καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν.

Γ1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Γιατί όταν ο λόγος στερηθεί και την (προσωπική) γοητεία του ομιλητή και τη φωνή του και τις μεταβολές που γίνονται στην ρητορική, μαζί μ' αυτά και την επικαιρότητα και την ανάγκη γρήγορα να γίνει η πράξη, και δεν υπάρχει τίποτα που να συμβοηθεί και να συμπείθει αλλά όταν απ' όλα αυτά που έχουν προαναφερθεί ο λόγος είναι έρημος και γυμνός και τον διαβάσει κάποιος χωρίς πειστικότητα και χωρίς κανένα χρωματισμό, αλλά όπως ακριβώς κάνει απαρίθμηση – εύλογα νομίζω φαίνεται ανόητος σε όσους τον ακούνε. Αυτά βέβαια θα μπορούσαν να βλάψουν το λόγο που σου παρουσιάζω και να τον κάνουν να φαίνεται χειρότερος.

Γ2.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀναγιγνώσκη : το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού προστακτικής αορίστου β': **ἀνάγνωθι**

ἀπαριθμῶν : το τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού ευκτικής ενεστώτα : **ἀπαριθμοῖεν**

τοῖς ἀκούουσιν : το απαρέμφατο μέλλοντα : **ἀκούσεσθαι**

μάλιστ' : τον θετικό βαθμό : **μάλα**

φαίνεσθαι : το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού υποτακτικής παθητικού αορίστου β': **φανῆτε**

Γ2.β. «τῶν μὲν προειρημένων ἀπάντων ἔρημος γένηται»: Να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους της πρότασης στον άλλον αριθμό.

«τοῦ μὲν προειρημένου ἅπαντος ἔρημοι γένωνται»

Γ3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

ΕΝΑΥΣΜΑ

τῶν μεταβολῶν: Αντικείμενο στο ρ. ἀποστερηθῆ

τῶν προειρημένων: έναρθρη επιθετική μετοχή ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός σε θέση γενικής αντικειμενικής στο «ἔρημος» και «γυμνός».

γυμνός: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο του «γένηται», που είναι ο λόγος

εἰκότως: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρ. «δοκεῖ»

τοῖς ἀκούουσιν: έναρθρη επιθετική μετοχή ως δοτική προσωπική του κρίνοντος στο ρ. «δοκεῖ»

Γ3.β. «Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψει καὶ φαυλότερον φαίνεσθαι ποιήσειεν»: Να αναγνωρίσετε το είδος της πρώτης πρότασης και να κάνετε συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων ὀρων.

Η πρώτη πρόταση «Ἄπερ καὶ τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον μάλιστ' ἂν βλάψει» είναι κύρια πρόταση, γιατί η αναφορική αντωνυμία μετά από ισχυρό σημείο στίξης εισάγει ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ και αποκτά σημασία δεικτικής αντωνυμίας.

Ἄπερ: υποκείμενο στο «ἂν βλάψει» (αττική σύνταξη)

τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο στο «ἂν βλάψει»

φαυλότερον: κατηγορούμενο στην επιθετική μετοχή «τὸν [...] ἐπιδεικνύμενον» μέσω του ρηματικού τύπου «φαίνεσθαι».

φαίνεσθαι: τελικό απαρέμφατο ως ἔμμεσο αντικείμενο στο «ποιήσειεν» (ετεροπροσωπία) (εναλλακτικά: μπορεί να λειτουργήσει ως απαρέμφατο του αποτελέσματος).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ

Τα θέματα των Αρχαίων Ελληνικών θα μπορούσαν να θεωρηθούν βατά σε γενικές γραμμές, με ορισμένα ωστόσο απαιτητικά σημεία. Ζητήθηκαν τρεις διδαγμένες ενότητες (1, 4, 5) και οι ερμηνευτικές ερωτήσεις δεν παρουσίαζαν κάποια δυσκολία. Η ερώτηση της εισαγωγής τέθηκε με τη μορφή «Σωστού – Λάθους».

Η μετάφραση του αδίδακτου κειμένου απευθυνόταν σε καλά προετοιμασμένους μαθητές καθώς δεν δίνονταν οι σημασίες λέξεων που πιθανόν να δυσκολέψουν την πλειοψηφία των μαθητών στην απόδοση του

νοήματος. Οι γραμματικές και οι συντακτικές παρατηρήσεις δεν παρουσίασαν ιδιαίτερες δυσκολίες.

